

עקרונות מנחים בעבודה עם אנשים עם מוגבלות: נורמליזציה, איכות חיים, הכלה והשתלבות

האגודה להגנת הילד
מפני התעללות פיזית, מינית ורושית

משרד הרווחה
והשירותים החברתיים

משרד החינוך
משרד הבריאות

ג'וינט ישראל אשלים | יחד בעשייה חברתית למען ילדים ונערים

בעשורים האחרונים שולטות גישות חדשות בעולם הנכויות והשיקום

- מזיזות הצידה את התפיסות של דה-פרסונליזציה, של ההתבוננות במגבלה ובקשיים בלבד.
- שמות את האדם עם המגבלה, את האינדיבידואל, במרכז.
- נותנות מקום לכוחות וליכולות של האדם ופחות למגבלה.
- רואות באדם שותף בקבלת החלטות ואחראי לחייו.
- דוגלות בהגברת תחושת ההעצמה של הפרט על-מנת שיוכל לקבל החלטות הנוגעות לחייו.

נורמליזציה

- עיקרון הנורמליזציה צמח על רקע תנועת האי-מיסוד (בארה"ב בשנות השישים) שמהותה שלילת רעיון המוסד.

- תקנות חוקקו בזכות תנועת האי-מיסוד:

1. זכותם של אנשים לחיות בצורה הכי פחות מגבילה.
2. יש לעודד יחסים חברתיים מספקים כדי להפיג את הבדידות של האנשים עם המוגבלות.
3. הרחבת ההזדמנויות להשתתף בתפקידים מוערכים בקהילה.

הגדרת הנורמליזציה (מיקלסון, 1969)

זהו תהליך השואף לקירוב חיי האדם עם המוגבלות לחיים נורמליים, כמקובל בסביבה או במדינה שבה הוא חי.

איכות החיים

- איכות החיים משמשת כיום כתפיסה מגשרת ומארגנת לריבוי הגישות והתפיסות המקצועיות העוסקות בשיקום.
- אין הגדרה אחת למושג, אך חוקרים מסכימים שכל הערכה של איכות חיים היא במהותה סובייקטיבית.

רוב הגדרות איכות החיים כוללות את המאפיינים האלה:

- סיפוק ממנת חלקו של הפרט בחיים ותחושת שביעות רצון מהתנסויות הפרט בעולם.
- רווחה כללית שהיא דומה לסיפוק כללי מהחיים, אושר, שביעות רצון או הצלחה.
- היכולת לאמץ סגנון חיים אשר מספק את רצונותיו ואת צרכיו הייחודיים של הפרט.
- הגדרת איכות החיים הנה זמנית, יחסית ואישית לפרט.

עקרונות המתייחסים לאיכות החיים של אנשים עם מוגבלויות (Goode, 1994)

- עיקרון ההקבלה לאוכלוסייה ללא מגבלה
- איכות חיים הוא מושג חווייתי ומתייחס לאפשרות שניתנה ליחיד להגשים את כל מאווייו, בכך שניתנו לו אותן הזדמנויות כמו לכל אדם אחר.
- איכות החיים של היחיד תלויה בסביבה ובהקשר החברתי והתרבותי.
- איכות חיים טובה מושגת רק כאשר יש יחסי גומלין בין שלושה רבדים: הפרט, החברה ומסגרות החיים השונות שהפרט נמצא בהן.

יישום עקרונות איכות החיים

- אמור להביא להגברת רווחת הפרט.
- מיושמים לאור התרבות והמורשת האתנית של הפרט.
- אמור להביא לשינוי משותף ברמה האישית, ברמת המסגרת, ברמה הקהילתית וברמה הלאומית.
- מגבירים את רמת השליטה האישית וההזדמנות האישית של הפרט.

כיצד בודקים איכות חיים?

ניתן לבדוק גם במדדים אובייקטיביים וגם במדדים סובייקטיביים.

מדדי איכות חיים

- ישנם מדדים שונים לפי חוקרים שונים. רוב הפרמטרים חוזרים על עצמם אצל רובם.
- **דוגמה לתחומי איכות חיים:** יחסים בין-אישיים, הכלה חברתית, רווחה חומרית, התפתחות אישית, רווחה גופנית, יכולת בחירה עצמית, רווחה רגשית, זכויות, סביבה (בית/מגורים), משפחה, פעילות פנאי ותחושת ביטחון (Schalock, 2004)

הכלה

שיתוף כל אדם במסגרות רגילות, תוך התחשבות בצרכיו המיוחדים
ויצירת כל התנאים שיסייעו לו להשיג אוטונומיה, עצמאות תפקודית
ואיכות חיים, לפי צרכיו ורצונותיו.

מודל השילוב

- מודל השילוב התפתח בשנות השבעים על הבסיס הרעיוני של עיקרון הנורמליזציה.
- על-פי העיקרון, יש לאפשר לאנשים עם מוגבלויות לחיות בתנאים דומים ככל האפשר לתנאי החיים של אנשים רגילים בתחומי המגורים, העבודה, הלימודים וכדומה.
- המושגים של שילוב ונורמליזציה מוסטים הצידה, לטובת המושגים של השתלבות והכלה ואיכות חיים.

הכלה

- ההכלה במהותה מתייחסת לכל תחומי החיים: חינוך, דיור, תעסוקה, חברה ופנאי.
- על-פי תנועת ההכלה, המוגבלות איננה תכונה של הפרט, אלא מצב של יחסי גומלין בין הפרט לבין סביבתו.
- תחום החינוך תופס נפח משמעותי, בעיקר בשל חשיבותו לעתיד ולהתפתחות הילדים עם המוגבלות ולחברה כולה.

הכלה תתרום לשיפור איכות החיים של ילדים עם מוגבלות, אם היא

- תפתח סביבות תומכות המאפשרות נגישות שוויונית למשאבים.
- תשנה תפיסות, עמדות ואמונות כלפי אנשים עם מוגבלות.
- תאפשר הזדמנויות שוות לכל ולאנשים עם מוגבלות, ובכלל זה, להיות שותפים בפעילויות חברתיות משמעותיות.
- תפתח את האוטונומיה של האדם עם המוגבלות ואת העזתו לנצל את ההזדמנויות הנקרות בדרכו.